

# מפי השמועה

**עיונים, חידודים, פנינים וידיעות נכבדות בענינים שונים בהלכה ואגדה**

**פרשת שופטים תשפ"ה • שנה ד' • גליון קס"א**

לעילוי נשמת א"מ הרב רבי אליעזר ב"ר דוד זצ"ל נלב"ע ליל ש"ק בשלח י"ז שבט תשפ"א



## למה צריך להביא עדים

חידוש כתב הרמב"ן (כ' ח') בשם הירושלמי שמי שאומר שבנה בית ולא חנכו וכן האומר שעבר עבירה כדי להיפטר מהמלחמה צריך להביא על כך עדים. ונעתיק את לשון הרמב"ן: "ואמרו בירושלמי (סוטה פ"ח ה"ט) שכולם צריכים להביא ראיה לדבריהם, כלומר שיביאו עדים על הבית ועל הכרם והאשה לפני שר הצבא, ואז יתן לו רשות לחזור. וכן אמרו גם לדעת רבי יוסי הגלילי שצריך להביא ראיה על העבירה שבידו, ולולי כן היו מרבית העם חוזרים בטענות שקר" ... עכ"ד.

ושמעתי מחכ"א שליט"א נכד מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל כדלהלן: שנה אחת בשב"ק שופטים זכיתי לסעוד סעודת שבת אצל זקני מרן זצ"ל, ובאמצע הסעודה הקשיתי למרן זצ"ל קושיא נפלאה, דהנה ברמב"ן הנ"ל מבואר שצריך להביא עדים שבנה בית ולא חנכו וקשה למה צריך להביא עדים שבנה בית כדי לחזור מעורכי המלחמה, והרי ממה נפשך, אם באמת בנה בית הרי שהוא צריך לחזור, ואם הוא לא בנה בית נמצא שהוא משקר, וא"כ הוא עכשיו עובר עבירה בזה שמשקר, וא"כ על עבירה זו של שקר הוא צריך לחזור מעורכי המלחמה, וא"כ מ"מ עליו לחזור מעורכי המלחמה, ולמה מצרכין ליה להביא עדים.

והנה בתחילה מרן זצ"ל צידד לומר איזה תירוצי דחוק, אבל חזר בו מדבריו. ולאחר ברכת המזון<sup>(1)</sup> תירץ לי מרן זצ"ל, ובתחילה אמר שדבריו בזה אינם הלכה למעשה, דהנה זה נראה דבר פשוט שאם אדם יעמוד בחדר סגור ויאמר לעצמו דברי שקר, מסתבר ודאי דלא עבר בזה שום איסור, כי הוא לא שיקר לשום אדם. ונראה לחדש עוד, דאם אומר דבר שקר לחבירו, וחבירו לא מאמינו ולא מקבל את דבריו, נראה דגם בזה לא עבר איסור, דעיקר האיסור של שקר הוא מה שמרמה את חבירו. ומעתה י"ל דהרי בזמן שיוצאים למלחמה כל אחד עושה כל טצדקי שיכול כדי להיפטר מהמלחמה, וממילא כשבא אדם לפטור עצמו בטענה שבנה בית, הרי אף אחד לא מאמין לו שכן היה כי כולם מבינים שאומר זאת רק כדי להיפטר מהמלחמה, ולפמשנ"ת נמצא שלא עבר בזה על איסור שקר, עכ"ד הגר"ש זצ"ל.

שוב הראוני שבשנ"ת נשמת חיים להג"ר חיים ברלין זצ"ל (א"ח סי' מב אות ב' עמ' קה במהדורה החדשה, ובמהדורה ישנה סי' קסב) נשאל בזה, וכתב כעין הנ"ל, וז"ל: "...יש ליישב, שאם נאמר שאינו נאמן הלא לא אהני מעשיו כלל, שהרי אין אנו מאמינים לו, ואינו חוזר מהמלחמה, וא"כ לא עשה שום עבירה בדבורו שאומר שהוא בעל עבירה, ועל כן אינו חוזר, אלא אם הביא רא' שעשה עבירה אחרת, ופשוט", עכ"ד. [ונציין שבתחילת התשובה נכתב: "הגיעני מכתבו, ויען כי מר אבא הגאון מאור הגולה שליט"א אינו בביתו כעת על כן באתי בשמו

להשיבו מפני הכבוד", עכ"ד, וקצת משמע שאביו הנצי"ב זצ"ל הוא זה שאמר לו תשובה זו, שכן הוא כותב: "באתי בשמו להשיבו" ... אמנם אין איתנו יודע בדיוק].

עוד אמר החכם הנ"ל ששאל שאלה זו גם את זקנו מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל וצייד לומר דאין איסור לשקר אלא זה הנהגה טובה, ובתורה כתוב רק מדבר שקר תרחק, וזה נאמר לבי"ד בשעת הדין [והאחרונים האריכו בזה].

ונציין ששמעתי מהגאון הגדול רבי הלל זאקס זצ"ל ר"י חברון וכנסת הגדולה שהביא לזה ראיה, דברמב"ם (גזילה ואבידה יד יג) כתב שת"ח זה מי שאינו משנה דיבורו כלל, ומשמע שזו מעלה בת"ח ואינה מעיקר הדין, עכ"ד. ולכאורה מקושיא הנ"ל ג"כ קצת ראיה ששקר אינה עבירה, ולכן אינו חוזר על כך מעורכי המלחמה.

בספר נחלת בנימין עה"ת להג"ר בנימין סורוצקין שליט"א בפרשתנו ר"ל דחזור רק על עבירות שעשה לפני שהכריז הכהן מי האיש הירא ורך הלבב, אבל עבירות שלאחר מכן אינו חוזר עליהן, ע"ש שהביא ראיות לזה.

עוד שמעתי לישב, דיתכן דלא סגי בראיה שבאה ע"י "ממה נפשך", אלא צריך ממש עדים, וזה אין לנו כאן.

## שאלה לחידודי

היכן מצינו ארבעה מילים מפרשתנו שנאמרים במהלך סעודת ברית מילה.

## תמים תהיה

בשנ"ת אגרות משה (יר"ד ח"א סי' צ') נשאל מאחד שרוצה לעשות כל מיני פעולות כדי להכיר היטב את המשודכת שמציעים לו, ע"ש. והאג"מ דן בזה ע"פ גדרי ההלכה והצניעות, ע"ש, ובסיום דבריו כותב האג"מ: "...זהו לענין מדת הדין, אבל למעשה אין זה כדאי לעשות, כי אין להתחכם הרבה, והאשה שמוצאת חן במראה ובמשפחתה ושמועתה טובה שהיא שומרת דת יש לסמוך ולישא אותה בתקוה שהיא המזומנת לו מן השמים, ואין צריך לבחון אותה מתחלה, וגם שלא יועיל, כי אין הבחנה זו כלום, ותמים תהיה עם ה' כתיב. יידו, משה פיינשטיין", עכ"ד.

ומצינו בזה עוד בספרו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל 'דרש משה' עה"פ בפרשתנו תמים תהיה עם ה' אלקיך שכותב: "...וכן צריך כל בן תורה לקיים [תמים תהיה] ולא יתחיל לדאוג על פרנסתו קודם שיתחייב להשיג פרנסה עבור אשתו ובניו, ולא להתחיל ללמוד בילדותו ענין לפרנסה בין במלאכה בין בחכמות העולם,

ומתחיל ללמוד בחשק גדול כדרכו, אולם באותה פעם מרן זצ"ל סיים את ברהמ"ז ואני עוד לא סיימתי, מרן המתין לי שאסיים ברהמ"ז, ואז אמר לי את תירוצו המובא כאן.

<sup>1</sup> הנכד מוסיף פרט מענין, בדרך כלל מרן זצ"ל היה מברך ברהמ"ז ולקראת הסיום בעודו אומר את הפסוקים האחרונים היה מחזיר את השטריימל לקופסא, מוציא את הגמרא, ואיך שסיים לומר את ברהמ"ז במילים ה' יברך את עמו בשלום תיכף ומיד! היה פותח את הגמ'

שסגי לזה כשיתחייב, ויש לו לסמוך על העתידות על הקב"ה, עכ"ד. שו"ר שכ"כ בקובץ אגרות למרן החזו"א זצוק"ל (ח"ב אגרת קלה).

ובספר 'דרכי משה' בפרשתנו (עמ' רמח) מסופר: כשהייתי חתן שאלתי את מרן [הגר"מ פיינשטיין] זצ"ל איך אדע כמה זמן אלמד בכולל. אחז מרן זצ"ל בידי ואמר בעל פה את הפסוק בפרשת שופטים "תמים תהיה עם ה' אלקיך..." והמשיך וציטט את דברי רש"י שם: "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהי' עמו ולחלקו", וחזר ושנה ושלש את הפסוק עם דברי רש"י עד שנכנסו לעמקי נשמתו, ע"כ.

ובספר מסורת משה (ח"ב עמ' שצו) כתב שנשאל מרן רבי משה זצ"ל האם ללכת ולהיבדק סתם אם יש לו מחלות שונות [ולא מדובר כשמרגיש לא טוב], והשיב דיש בזה משום תמים תהיה ואין לבדוק, ע"ש. ועי' בהקדמת אגרות משה (ח"ח עמ' 29).

### בשיטת הירושלמי שרק על ימין שהוא ימין

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (יז יא). וידועים דברי חז"ל המובאים בספרי (פיסקא קנד): "ימין ושמאל, אפילו מראים בעיניך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם", ע"כ מהספרי, וכ"כ רש"י. אבל פחות ידועים דברי הירושלמי בריש מס' הוריות (א): שרק על ימין שהוא ימין מחויב לשמוע להם, אבל אם בית דין טעו בהוראתם אינו מחויב לשמוע להם. דז"ל הירושלמי: "כהדא דתני יכול אם יאמרו לך על ימין שהיא שמאל ועל שמאל שהיא ימין תשמע להם, ת"ל 'ללכת ימין ושמאל' (לשון הפסוק בדברים כח יד) [רק כ]שיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהיא שמאל..." עכ"ד. [הירושלמי מובא בתוס' הרא"ש הוריות ב:]. ובאחרונים דנו אם יש כאן מחלוקת בין הירושלמי לספרי [עי' באר שבע בהוריות שם, ודברי סופרים להגר"א וסרמן סי' ד' יג].

והגה"ק רבי יואל מסטמאר זצוק"ל בספרו 'דברי יואל' (תניינא שופטים עמ' יב) האריך לישב דאין כאן מחלוקת, ותמצית דבריו דהספרי מיירי כשיש סברות לכאן וסברות לכאן, דאז חייבים לשמוע להכרעת הב"ד אפי' אם נראה לך שסברתך היא ימין, ועי' כלי יקר על פסוק זה.

אולם הירושלמי מיירי באפן שאין סברות לכאן ולכאן, וב"ד הגדול רוצה לפסוק הלכה בלי סברא, דבכה"ג אין בכוחם לדחות דברי הראשונים או הלכה המקובלת אצלנו. [ויתכן, דה"ה באופן שבי"ד אומר שיש לו בזה סברא אבל אינו רוצה למסרה לציבור, דזה כמאן דליתא דמי, ויל"ע].

ולפ"ז מחדש הדברי יואל, דכל זה לא שייך אלא בימי חכמי התלמוד שאז הכריעו הלכות ע"פ הסברא ומרוחב בינתם, אבל אחר חתימת התלמוד שנתמעטו הלבבות, אין בידינו לחדש שום דבר ע"פ סברתינו, ומחויבין אנחנו לילך רק אחרי הכרעת הש"ס והגאונים ז"ל. [ופליג בזה על החינוך (מצוה תצה) שכתב דנוהג מצוה זו גם בזה"ז בשופט אשר יהיה בימים ההם, וכבר תמה עליו במנ"ח מנא ליה זה, דשאני ב"ד הגדול אשר כבוד השי"ת חופף עליהם כל היום].

ובזה מיישב עוד בדברי יואל דלכן הרמב"ם השמיט דין זה דעל ימין שהוא שמאל, כיון דבימי הרמב"ם כבר לא היה בכוחם להכריע ע"פ הסברא, ואין בזה נפק"מ למעשה. וגם אין בזה משום הלכתא למשיחא, דהרי לעתיד לבוא תרבה הדעת ולא יהיו עוד ספיקות בהלכה.

### וכי זה פוליטיקה?

לכבוד היא"צ של מרן הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת כנסת ישראל חברון (נלב"ע ו' אלול תשכ"ט) נביא כאן מעשה אותו סיפר הגאון הגדול רבי מרדכי מן זצ"ל (מובא בספר זורח השמש עמ' 646): היה זה כשהגיע מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל להשתקע בארץ הקודש, קיים ועד הישיבות 'קבלת פנים' ובו נאספו ראשי ישיבות ואישי ציבור, ובמהלכה נאמרו דרשות וברכות לאורח הדגול. והנה אחד מראשי המזרחי שהיה שם אמר בדרשתו: ר' יחזקאל, עזבתם את חו"ל, באתם לארץ ישראל, אל תכנסו לפוליטיקה... כתבתם שם את הפירוש על התוספתא, המשיכו לכתוב ואל תתערבו בפוליטיקה... היו אלו דברי חוצפה כראוי וכיאות לאנשי המזרחי.

קם מיד רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ואמר: פוליטיקה?!... האם שבת היא פוליטיקה?! חינוך הוא פוליטיקה?! כשרות היא פוליטיקה?! הרי כל אלו הם גופי תורה ממש..."

### יותר קל ללמוד

מרגלא בפומיה דמרן שר התורה הגרב"ש הכהן דויטש זצ"ל: אנשים חושבים שקשה ללמוד תורה, ואילו מנסיון החיים שלי ראיתי שיותר קל ללמוד מאשר לא ללמוד... [דהיינו, שלימוד התורה הק' מחזיק את האדם לעמוד בנסיונות החיים]. (מפי תלמידו הרב יונה פישר שליט"א).

[ונוסיף, ששמעתי מהגר"ר נחמן טוקר זצ"ל מר"י חברון, שבצעירותו (בשנות התש"כ הראשונות) היו אומרים בישיבת חברון, ש'עלטערע בחור' (בחור מבוגר) שנמצא בישיבה, כדי להחזיק מעמד, עליו "להיאחז" בסדרי הישיבה, וזה יחזיק אותו...].

### תשובה לשאלה מעמ' ראשון

בברכת המזון של סעודת ברית מילה אומרים: "הרחמן הוא יברך המל בשר הערלה, ופרע ומצץ דמי המילה, איש הירא ורך הלבב עבודתו פסולה, אם שלש אלה לא יעשה לה". [מקור פיוט זה הוא מבעל האשכול].

והנה בפשטות כוונת הפייטן לומר שהירא ורך הלבב לא יכול לעשות המילה כתיקנה, וכעין מש"כ הרמ"א (י"ד ר"ס א') דמי שלא שחט ג' פעמים בפני חכם לא ישחוט משום דחיישינן שיתעלף. [וקצת יל"ע ממש"כ הט"ז י"ד (רסו ו') דרק בשחיטה יש חשש כזה, אבל במילה אין חשש זה כי רק צריך לאמן ידיו ולכן סגי בחד זימנא שמל, ע"ש. ומשמע דבמילה אין חשש לאיש הירא ורך הלבב, ויתכן דבאמת אין זה מעיקר הדין אלא זה רק לתוספת מעלה].

וראיתי בספר 'אשא עיני' להרה"ח ר' אהרן שלמה אלברג ז"ל (עמ' קיא) שרצה לומר פירוש מחודש בהרחמן הנ"ל, דאחר המילים "איש הירא ורך הלבב" יש לשים פסיק, וכוונת הפייטן לשבח את המוהל שהוא ירא שמים וכפי שדרש פסוק זה ר' יוסי הגלילי דהיינו שירא מעבירות שבידו, ואז עבודת המוהל רצויה כקרבן. ואח"כ ממשיך הפייטן ואומר: "עבודתו פסולה אם שלש אלה לא יעשה לה"... דהיינו שאם לא עשה מילה פריעה ומציצה – פסול. [ובשדי חמד הביא מזה ראייה שמציצה זה חלק מהמילה, והאחרונים האריכו בזה]. אולם העיר הרה"ג ר' אליהו דינר דאם כי שדבריו נחמדים, אין זה מסתבר, כיון שהכל כאן זה חרוז שמסתיים באותיות "לה", ולפי פירושו לא מסתדר החרוז. אמנם אין זה מוכרח, דמצינו פיוטים ששמים בהם פסיק גם לא בסיום החרוז כדי שיתדר עם הניגון וכדומה.